

УДК 343.226

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.61>

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ) В УКРАЇНІ У 2012-2014 РОКАХ

Політова А.С.,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Маріупольський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

Політова А.С. Стан наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) в Україні у 2012-2014 роках.

Стаття присвячена аналізу затверджених у 2012-2014 роках тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства, у тому числі його видів (форм). Автор відзначає, що проблема гендерно зумовленого насильства та його видів (форм), гендерної дискримінації, гендерної рівності в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) не ставала предметом комплексного наукового пошуку.

Зроблено висновок, що у 2012 р. затверджено 1609 тем дисертаційних досліджень за спеціальністю 12.00 (Юридичній науки), серед яких 14 тем або 0,87 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності. Також відзначено, що у 9 темах або 64,3 % – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі та з однієї теми навіть відсутні наукові публікації. У 2013 р. затверджено 1526 тем, серед яких 19 тем або 1,25 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності. З 19 тем у 13 (68,4 %) – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі та серед 13 тем у 2 – наукові публікації. У 2014 р. затверджено 1309 тем, серед яких 11 тем або 0,84 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності; серед 11 тем у 5 (45,5 %) – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі, а серед 5 тем у 2 – наукові публікації.

Наголошено, що проблема гендерно зумовленого насильства та його форм (видів) не є актуальною темою серед українських вчених, не дивлячись на те, що національне законодавство удосконалюється (у вересні 2012 р. прийнято Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»), що вказує на необхідність наукової розробки цієї проблемати-

ки, а пропозиції науковців, які висловлюються у дисертаційних дослідженнях, не впроваджуються у законотворчу діяльність.

Ключові слова: гендерна рівність, зґвалтування, сексуальне насильство, домашнє насильство, дискримінація, психологічне насильство, торгівля людьми, насильницькі злочини, статевая свобода, статевая недоторканість

Politova A.S. The state of scientific development of the problems of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine in 2012-2014.

The article analyzes the topics of dissertation research on gender-based violence, including its types (forms), approved in 2012-2014. The author notes that the problem of gender-based violence and its types (forms), gender discrimination, gender equality in the context of armed conflict (martial law) has not been the subject of comprehensive scientific research.

It is concluded that in 2012 1609 dissertation research topics in the specialty 12.00 (Legal Science) were approved, of which 14 topics or 0.87 % were devoted to the problems of gender-based violence, including its forms (types), and gender equality. It was also noted that 9 topics, or 64.3 %, do not have dissertation research in the public domain and one topic does not even have scientific publications. In 2013, 1526 topics were approved, of which 19 topics or 1.25 % were devoted to the problems of gender-based violence, including its forms (types), and gender equality. Of the 19 topics, 13 (68.4 %) do not have dissertation research in the public domain, and 2 of the 13 topics do not have scientific publications. In 2014, 1309 topics were approved, 11 of which, or 0.84 %, were devoted to the problems of gender-based violence, including its forms (types), and gender equality; among the 11 topics, 5 (45.5 %) lacked dissertation research in the public domain, and among the 5 topics, 2 lacked scientific publications.

It is emphasized that the problem of gender-based violence and its forms (types) is not a relevant topic among Ukrainian scholars, despite the fact that national legislation is being improved (in September 2012, the Law of Ukraine "On the Principles of Preventing and Combating Discrimination in Ukraine" was adopted), which indicates the need for scientific development of this issue, and the proposals of scholars expressed in dissertation research are not implemented in lawmaking.

Key words: gender equality, rape, sexual violence, domestic violence, discrimination, psychological violence, human trafficking, violent crimes, sexual freedom, sexual inviolability.

Постановка проблеми. Основою будь-якого наукового дослідження проблем кримінальної відповідальності є визначення стану та джерельної бази вже існуючих наукових розробок. Саме ця основа дозволяє означити напрями та результати проведених досліджень, сформувані певне уявлення щодо наукової розробки цієї проблеми. Не виключенням є і проблема гендерно зумовлене

насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Метою статті є аналіз затверджених у 2012-2014 роках тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства, у тому числі його видів (форм), та виділення тих думок і пропозицій науковців, які не втратили своє актуальності та потребують подальшої наукової розробки.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що проблема гендерно зумовленого насильства та його видів (форм), гендерної дискримінації, гендерної рівності в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) не ставала предметом комплексного наукового пошуку. Разом з тим, лише окремі роботи були присвячені дослідженню саме проблемі збройного конфлікту.

На підставі аналізу затверджених тем дисертаційних досліджень з юридичних наук за 2012-2014 рр. можна виділити такі кваліфікаційні праці, присвячені гендерно зумовленому насильству, у тому числі й в умовах збройного конфлікту, які представлено у Таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз затверджених тем дисертаційних досліджень та результатів досліджень за 2012-2014 рр.

№ з/п	Тема дисертаційного дослідження	Виконавець	Основні положення, винесені на захист або відображені у наукових публікаціях
2012			
1.	Кримінальне законодавство Російської імперії другої половини XIX століття (гендерно-правова характеристика) ¹	Шуляк Ю.С.	У тезах доповіді зроблено висновок, що гендерний аналіз проблеми захисту сімейних прав у Російській імперії в XIX ст. свідчить про те, що законодавець вживав заходи, спрямовані в першу чергу на захист сімейних прав жінок у шлюбі (відповідальність за викрадення заміжньої жінки). Хоча варто відзначити, що випадок гендерної дискримінації відстежується. Розлучення було неможливим для жінок і вона була цілком залежна від чоловіка (абсолютна влада чоловіка над жінкою) [1, с. 197].
2.	Методологія гендерно-правової експертизи ²	Луньова О.В.	У тезах доповіді автор робить висновок, що механізм гендерної експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів є таким, що викликає суттєві побоювання щодо його функціональності та виправданості, оскільки поступово гендерний аналіз правничих документів перетворюється на формальність, своєрідну данину ідеї європейської інтеграції України [2].
3.	Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників прокуратури	Лєскіна І.Є.	Дисертацію присвячено аналізу адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників прокуратури. Досліджено теорії гендеру, концептуальні підходи до визначення поняття гендерної рівності, історіографію вітчизняних та зарубіжних гендерних доктринальних досліджень, а також засади закріплення принципу гендерної рівності у законодавстві України [3].

¹ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

² Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

4.	Організація діяльності органів внутрішніх справ України по боротьбі з торгівлею людьми ³	Ковальський О.В.	У науковій статті автор стверджує, що значні позитивні результати в подоланні такого ганебного явища, як торгівля людьми спостерігається лише при повній або ж наближеній до такої консолідації сил всіх державних правоохоронних структур і нерезидентів України. Позитивні зрушення в частині протидії торгівлі людьми, мають місце лише в тих конкретно взятих випадках, де є розуміння суті проблеми й визначення шляхів вирішення такої. З кожним днем не набуває все більшої актуальності, оскільки кримінальний світ задля досягнення особистої корисливої мети щоденно робить кроки на перехід від брутально-насильницьких форм скоєння цього злочину до нових відмінно-якісних форм і методів протиправних дій, суть яких полягає в тому ж таки отриманні прибутку від продажу (споріднених форм) та експлуатації людини, з маскуванню такої діяльності під легальні види бізнесу, використовуючи при цьому обман, психологічні види тиску, введення в матеріальну та інші види залежності [4, с. 68].
5.	Початковий етап розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми ⁴	Борисенко Р.В.	Основні положення опублікованих наукових праць автора: – рівень інформованості населення з проблеми торгівлі людьми та порушення прав людини відіграє важливу роль у протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаних торгівлею людьми. Втім, ЗМІ поки що не приділяють даній проблемі достатньо уваги. Потрібно не лише інформувати громадськість про реальні факти торгівлі людьми, а й робити все можливе щоб їх попередити. Такі заходи повинні бути систематичними, бо саме ЗМІ формують громадську думку у сфері попередження торгівлі людьми [5, с. 134]; – враховуючи, що злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою трудової експлуатації, відносяться до складних злочинів, слідчо-оперативні групи формуються для покращення ефективності діяльності органів внутрішніх справ під час розслідування кримінальних проваджень. Ініціатива у створенні слідчо-оперативної групи має виходити від найбільш кваліфікованого слідчого, який розслідує провадження про злочини, пов'язані з торгівлею людьми. За відкриття провадження за ст. 149 Кримінального кодексу України слідчий негайно повинен звернутися з поданням до керівника органу внутрішніх справ із проханням прийняти рішення про створення слідчо-оперативної групи. Саме наявність отриманих доказів та встановлення відповідних обставин повинні бути однією із правових підстав для створення слідчо-оперативної групи з відповідним закріпленням у нормах Кримінального процесуального кодексу України [6, с. 245]; – розуміння структури і природи соціальних зв'язків у організаціях, що здійснюють торгівлю людьми, може надати інформацію правоохоронним органам для попередження або ліквідації злочинного бізнесу торгівлі людьми [7, с. 167].
6.	Використання спеціальних знань під час розслідування серійних зґвалтувань ⁵	Товтин С.В.	У комплексному дослідженні дано авторське визначення поняття вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, та запропоновано пункт 10 частини 2 статті 115 Кримінального кодексу України викласти у такій редакції: «поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статеві пристрасті неприродним шляхом чи пов'язане із сексуальними відхиленнями; форми та основні напрями використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях про вбивства, пов'язані із сексуальними відхиленнями; основні тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, з метою встановлення їх серійного характеру; ситуаційні моделі для встановлення особи, яка вчинила вбивство, пов'язане з сексуальними відхиленнями, та визначено основні напрями удосконалення тактичних прийомів розслідування [8, с. 4-5].

³ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

⁴ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

⁵ Уточнено тему на «Тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями».

7.	Кримінологічна характеристика та запобігання тяжким насильницьким злочинам, що вчинюються з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості ⁶	Муратова А.С.	
8.	Кримінологія насильства осіб жіночої статі	Перелигіна Р.В.	Наукова новизна отриманих автором результатів полягає у комплексному, з врахуванням ґендерного підходу, дослідженні феномену жіночого насильства та формулюванні рекомендацій щодо вдосконалення шляхів протидії насильницькій злочинності осіб жіночої статі. Зокрема, сформульовано поняття «кримінологія жіночого насильства»; розроблено модель співвідношення біологічних та соціальних характеристик особистості жінки, яка вчинила насильницький злочин крізь призму поняття «ґендер»; існуючу в кримінології класифікацію мотивів злочинів пропонується доповнити мотивом ґендерної нетерпимості, а також у кримінологічній типології жінок-злочинниць виділено такий тип жінок, які застосовують будь-які форми злочинного насильства щодо чоловіків з мотивів ґендерної нетерпимості [9].
9.	Кримінально-правова характеристика насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи ⁷	Крючкова О.В.	Автор вказує на необхідність розробки та прийнятті спеціального нормативного акта МВС України, що буде регламентувати діяльність щодо попередження всіх видів сексуальної злочинної поведінки осіб із психічними відхиленнями, а також методичних рекомендацій із цих питань [10, с. 38].
10.	Агресія як чинник сімейного насильства ⁸	Самарай Л.В.	Проведено дослідження соціально-правової природи кримінальної агресії в сім'ї; здійснено кримінологічний аналіз насильницьких сімейних злочинів; визначено характерні ознаки злочинців, які вчиняють правопорушення у стані агресії, та постраждалих осіб від таких злочинів, а також проаналізовано передумови та причини скоєння насильницьких злочинів у сім'ї у стані агресії [11].
11.	Кримінально-правова політика у сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства	Козич І.В.	У дисертаційному дослідженні автором запропоновано визначення поняття «кримінально-правова політика в сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства», під якою пропонується розуміти спеціальну сферу кримінально-правової політики, спрямовану на вироблення стратегії і тактики, формулювання основних завдань, напрямів і цілей кримінально-правового впливу на злочини, що вчиняються із застосуванням насильства, та розробку правових засобів їх досягнення, а також ввести у наукову термінологію поняття «родовий склад злочину, що вчиняється із застосуванням насильства» [12, с. 10].

⁶ Відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження.

⁷ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

⁸ Уточнено тему на «Кримінологічні засади запобігання кримінальній агресії в сім'ї».

12.	Адміністративно-правова протидія насильству в сім'ї ⁹	Ніколайчук А.І.	Основні положення у опублікованих наукових працях: – теоретичні питання сутності захисту прав дітей тісно пов'язані з практичними заходами запобігання і протидії порушенням прав дитини, матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади і громадських організацій покликаних забезпечувати захист прав дітей [13, с. 380]; – в Україні існує гостра необхідність розроблення загальнодержавної комплексної програми адміністративно-правової протидії насильству над жінками в сімейно-побутовій сфері. Правоохоронні органи, органи державної влади, місцевого самоврядування та громадськість повинні на різних рівнях здійснювати відповідну протидію насиллю над жінками у сім'ї [14, с. 74]; – відповідно до положень чинного законодавства ОВС є одним із головних суб'єктів здійснення профілактичної роботи щодо попередження насильства в сім'ї над дітьми [15, с. 196].
13.	Особливості розслідування статевих злочинів щодо малолітніх ¹⁰	Хижняк Є.С.	У науковій публікації відзначено, що сексуальне насильство щодо малолітніх має «чоловіче обличчя», хоча з 1998 р. темпи приросту жінок серед сексуальних насильників випереджають загальний приріст цієї категорії, що напевно є наслідком криміналізації насильницького лесбійства. Для сексуальних насильників, особливо педофілів, характерний високий рівень освіти. Найбільш кримінально активною при вчиненні даного виду злочинів є вікова група від 24 до 54 років. Винним у статевих злочинах щодо малолітніх властиві різні психічні аномалії, а також грубість і цинізм, споживацьке ставлення до жінки, моральна розбещеність. По спрямованості й ступеню суспільної небезпеки особи винного, а також за способом учинення діяння, сексуальні злочинці придатні до багаторівневої класифікації [16, с. 208].
14.	Кримінологічний аналіз і запобігання організації заняття проституцією ¹¹	Снісаренко К.С.	Автором відзначено, що незалежно від ставлення до проституції окремих держав, їх законодавств, науковців, практиків, звичайних людей – дана діяльність була і залишається невід'ємною частиною життя будь-якого суспільства. Головним завданням держави у цьому напрямку має стати не питання криміналізації чи декриміналізації заняття проституцією, а вчасне виявлення та попередження тих злочинів, які вчиняються на фоні експлуатації проституції, та відповідна реакція на вказані діяння [17, с. 463].
2013			
1.	Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX ст.	Андрусак І.П.	Автором удосконалено розуміння змісту та співвідношення понять «гендерна рівність» та «емансипація жінок», «жіноче питання», «права жінок», гендерної рівності та жіночих прав; набуло подальшого розвитку складові системи понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема, уточнено та переосмислено такі поняття, як «гендерна рівність», «емансипація жінок», «жіноче питання», «права жінок», співвідношення гендерної рівності та жіночих прав [18, с. 8].

⁹ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

¹⁰ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

¹¹ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

2.	Реалізація державної гендерної політики в Україні (адміністративно-правовий аспект) ¹²	Ковальова О.В.	<p>У наукових публікаціях зроблено наступні висновки:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на сьогодні в цій сфері працює лише метод заохочення (наприклад, партії, що дотримуються ґендерної квоти навіть отримують певну матеріальну винагороду), однак метод примусу так і не запрацював належним чином. Так, з давних давен існують два основні методи врегулювання суспільних відносин – «кнута та пряника» або іншими словами – заохочення та примусу. Адже просто формулювання в нормах права заборони дискримінації, зокрема ґендерної, без передбачення реального, дієвого механізму реагування на таку заборону є декларативним по суті. Отже, механізм забезпечення ґендерної рівності в Україні потребує подальшого дослідження та удосконалення [19, с. 53]; – центри ґендерної освіти мають створюватись не лише у вищих навчальних закладах, а й при районних управліннях освіти, що сприятиме подальшому визначенню та поступовому усуненню ґендерних упереджень та стереотипів в сфері освіти. Поступова реалізація окреслених напрямів ґендерної політики в сфері освіти та науки є запорукою становлення ґендерно виваженого та неупередженого суспільства і однією із важливих засад розвитку демократичної та правової держави [20, с. 77]; – інтеграція принципів ґендерних стандартів у стратегію державної кадрової політики вимагає чіткого визначення таких шляхів реалізації; – гармонізація українського законодавства згідно з європейськими вимогами щодо ґендерної рівності; – включення ґендерної проблематики в усі державні плани й програми; – послідовне проведення політики позитивних дій щодо забезпечення ґендерної рівності на ринку праці, у соціальній і політичній сфері; – розвиток стратегій створення ґендерних бюджетів на національному, регіональному й локальному рівнях, які забезпечать ліквідацію розриву між політичними деклараціями щодо запровадження ґендерної рівності й бюджетними асигнуваннями; – запровадження систематичних тренінгів з питань ґендерної рівності для всіх категорій державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, інтегрування ґендерних перспектив у політику розвитку кадрів усіх галузей економіки; запровадження системного аналізу ґендерного впливу в усіх секторах державного втручання; – систематичне проведення ґендерного аналізу державної політики; належне нормативне закріплення введення ґендерних квот на представництво жінок і чоловіків в органах влади усіх рівнів. <p>Крім того, обов'язково в Україні має проводитись більш широка просвітницька діяльність для того, щоби більше жінок потрапляли до органів влади. Адже значною проблемою залишається стійкість стереотипів щодо розподілу ролей чоловіків і жінок у суспільстві та сім'ї. Важливо мотивувати жінок використовувати механізми ґендерного квотування, які надає держава, намагатися потрапити у владні структури, займати керівні посади задля сприяння сталому розвитку регіонів та впровадженню ефективного державного управління [21, с. 8-9].</p>
3.	Кримінологічна характеристика і запобігання латентним зґвалтуванням ¹³	Наваляна Я.Т.	<p>У науковій публікації відзначено, що кількість латентних зґвалтувань у разі перевищує кількість зареєстрованих злочинів. Залишається встановити рівень латентності цих злочинів, і в деякій мірі цьому сприяють розглянуті кримінально-правова та кримінологічна характеристика зґвалтувань, віктимологічні аспекти у механізмі вчинення цих злочинів, заходи запобігання та віктимологічної профілактики зґвалтувань [22, с. 293].</p>

¹² Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

¹³ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

4.	Протидія зґвалтуванням за матеріалами підрозділів карного розшуку ¹⁴	Шахова К.В.	У науковій статті зроблено висновок, що виконання конкретних першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у процесі досудового розслідування зґвалтування залежить від конкретного випадку, конкретних обставин вчинення злочину. Однак ефективність проведення досудового розслідування кримінальних проваджень щодо зґвалтувань, вчинених психічно хворими особами, забезпечується тільки виконанням нескладних завдань, а саме: – проведенням огляду місця події із активуванням уваги на наявності факторів, які вказують на вчинення зґвалтування саме психічно хворою особою; – проведенням опитування потерпілої з особливо ретельним вивченням опису зовнішності гвалтівника, виразу очей, його фраз та дій; – постійним проведенням умовиводу за аналогією на основі аналізу всіх відомих обставин вчиненого злочину; – приділенням особливої уваги роботі з психоневрологічними диспансерами з метою виявлення гвалтівника та попередження серійності; – постійним аналізуванням оперативної обстановки на території обслуговування ОВС; – проведенням регулярної та якісної взаємодії між різними структурними підрозділами ОВС, з іншими державними та громадськими організаціями на основі сучасної та постійно вдосконалюваної інформаційної бази – впровадженням у роботу сучасних методичних рекомендацій, новітніх технологій та удосконалених тактичних прийомів і рішень [23, с. 152].
5.	Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування по попередженню насильства в сім'ї щодо дітей ¹⁵	Ткаленко О.М.	Автором уперше: надані авторські визначення понять «насильство в сім'ї щодо дітей» та «попередження насильства в сім'ї щодо дітей»; сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства України, яке регулює відносини у сфері попередження насильства в сім'ї, зокрема щодо розширення зазначеного в Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» кола органів публічної адміністрації, відповідальних за здійснення попередження насильства в сім'ї; розширення переліку діянь, заборонених захисним приписом; усунення колізії щодо строків повідомлення уповноваженим на попередження суб'єктам про випадок насильства в сім'ї відносно дитини; здійснено класифікацію суб'єктів попередження насильства в сім'ї щодо дітей; визначені основні напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності органів публічної адміністрації щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей та сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо організаційного покращення практики здійснення органами публічної адміністрації діяльності щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей [241, с. 6].
6.	Насильство в сім'ї: кримінологічний вимір, детермінація, запобігання	Блага А.Б.	Автором вперше визначені та науково обґрунтовані типові ознаки насильства в сім'ї – 1) це умисне протиправне діяння; 2) проявляється у формі дії або бездіяльності; 3) має дискримінаційний характер; 4) вчиняється щодо певного кола осіб – членів сім'ї чи осіб, з якими існували або існують сімейні відносини; 5) супроводжується використанням наявної переваги з боку кривдника; 6) скоюється шляхом нав'язування своєї волі всупереч або поза волею потерпілого; 7) може охоплюватись, але не обмежується такими видами, як фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство; залежно від ролі (місця) в конкретних складах злочинів надано правове бачення сімейного насильства: 1) як інформаційної ознаки предмета злочину; 2) як іманентної ознаки суспільно небезпечного діяння; 3) у якості способу вчинення злочину як конструктивної ознаки основного складу злочину; 4) як кваліфікуючої ознаки; 5) як обстановки вчинення злочину [25].

¹⁴ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

¹⁵ Уточнено тему на «Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів публічної адміністрації щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей».

7.	Теоретичні та прикладні проблеми протидії загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні	Ігнатов О.М.	Автором досліджено феномен кримінального насильства. Визначені поняття та сутність загальнокримінальної насильницької злочинності. Проведене комплексне дослідження латентності загальнокримінальної насильницької злочинності. З позиції системного підходу досліджено комплекс факторів детермінації загальнокримінальної насильницької злочинності (біологічні фактори, психічні аномалії, фактори оточуючого (природного) середовища та соціальні фактори). Сформульовано концептуальні засади побудови стратегії протидії кримінальному насильству. Досліджено проблеми та запропоновано шляхи удосконалення системи заходів протидії загально-кримінальній насильницькій злочинності [26].
8.	Насильство в Збройних Силах України та його кримінально-правова і кримінологічна оцінка ¹⁶	Івлєв М.М.	У наукових статтях зроблено наступні висновки: - розгляд теоретичних і практичних проблем забезпечення прав і свобод людини і громадянина, що пов'язано з протидією насильства в Збройних Силах України є одним з важливих напрямів сучасних наукових досліджень у сфері правоохоронної діяльності та військової діяльності, який потребує інтегративного поєднання знань багатьох галузей юридичних наук [27, с. 100]; - родовим об'єктом усіх військових насильницьких злочинів є встановлений чинним законодавством порядок несення або проходження військової служби; на нашу думку, військові злочини з елементами насильства мають два безпосередніх об'єкти (є двооб'єктними): основним безпосереднім об'єктом військового насильницького злочину є ті конкретні відносини військової служби, проти яких спрямоване злочинне діяння; додатковим безпосереднім об'єктом військових насильницьких злочинів завжди виступає фізичне, психічне здоров'я і/або особиста недоторканність людини [28, с. 67].
9.	Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні	Романцова С.В.	Автором вперше доведено доцільність систематизації форм проявів сексуального насильства щодо дітей, зважаючи на їхні медичні й юридичні критерії. Відтак встановлено особливості кримінально-правових форм прояву сексуального насильства, а саме: чітка регламентація діяння у диспозиціях норм Особливої частини КК України; підвищена суспільна небезпека; узагальнений характер прояву насильницьких сексуальних девіацій (наприклад, задоволення статевої пристрасті неприродним способом) [29, с. 30].
10.	Кримінологічна характеристика та запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	Шевчук Т.І.	З метою підвищення запобіжної функції кримінального закону та належної кваліфікації суспільно небезпечних діянь автором запропоновано внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 67 КК України та викласти пункт 10 у такій редакції: «вчинення злочину насильницьким способом або з особливою жорстокістю». Також, на його думку, доцільно доповнити ст. 67 КК України приміткою для усунення неоднозначного розуміння насильницького способу у такій редакції: «Примітка: 1. Вчинення злочину насильницьким способом визнається у тому випадку, коли його скоєння супроводжувалося застосуванням насильства. 2. Насильство – це умисне суспільно небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині» [30, с. 10].

¹⁶ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

11.	Запобігання насильницьким посяганням на життя і здоров'я малолітніх та неповнолітніх в сімейно-побутовій сфері ¹⁷	Беспаль О.Л.	Автором вперше обґрунтовано доцільність диференціації кримінальної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї в присутності дитини або щодо двох чи більше осіб, або щодо неповнолітньої особи (кваліфікуючі ознаки), вчинення насильства повторно або групою осіб, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності, або щодо малолітньої особи (особливо кваліфікуючі ознаки) та запропоновано нову редакцію ст. 126-1 КК України; узагальнено ознаки й наведено визначення злочинів проти життя та здоров'я дітей, що вчиняються в сім'ї, як умисних злочинів, передбачених розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України, вчинених щодо дитини (до 18 років), з якою винний перебуває в сімейних відносинах (споріднення або будь-які форми влаштування дітей, що позбавлені батьківського піклування). Також набуло подальшого розвитку: положення про необхідність внесення змін до п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України в частині посилення кримінально-правової охорони осіб віком до 18 років, щодо яких вчинено злочин, виключивши слово «малолітньої» та виклавши в такій редакції: «вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо дитини або у присутності дитини», що надасть змогу однаковою мірою охороняти осіб віком до 18 років, щодо яких або в присутності яких було вчинено злочин; пропозиція внести зміни до статей розділу II «Злочини проти життя і здоров'я особи» Особливої частини КК України, передбачивши кваліфікуючу ознаку в п. 2 ч. 2 ст. 115 – «дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності»; у ст. 120-122, 125-127, 129 передбачити кваліфікуючу ознаку – «щодо неповнолітнього» та особливо кваліфікуючу ознаку – «щодо малолітнього», що надасть змогу посилити кримінально-правову охорону життя та здоров'я дітей; обґрунтування пропозиції виключити зі ст. 173-2 КУпАП положення щодо відповідальності за вчинення домашнього насильства, залишивши адміністративну відповідальність за «невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділом органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення»; обґрунтування доцільності уніфікації в нормативно-правових актах термінів «малолітній», «неповнолітній», «дитина» з метою уникнення плутанини та підміни понять шляхом внесення змін до ст. 3 КПК України, визначивши так: малолітній – це особа до 14 років, неповнолітній – це особа від 14 до 18 років, дитина – це особа до 18 років [31, с. 21-24].
12.	Насильницькі дії сексуального характеру: кримінально-правова, кримінологічна характеристика та протидія ¹⁸	Кутурова Ю.В.	
13.	Насильницькі злочини проти життя, що вчиняються жінками: кримінологічна характеристика, детермінація та протидія ¹⁹	Глянь С.П.	

¹⁷ Уточнено тему на «Кримінологічна характеристика та запобігання злочинами проти життя та здоров'я дітей, що вчиняються в сім'ї».

¹⁸ Відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження.

¹⁹ Відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження.

14.	Розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом щодо малолітньої особи ²⁰	Нікітіна-Дудікова Г.Ю.	Дисертацію присвячено формуванню теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненого щодо малолітньої особи. Сформовано криміналістичну характеристику злочину відповідно до елементів: способу вчинення злочину, обстановки та слідової картини, особи злочинця та потерпілого, визначено кореляційні зв'язки між ними. З'ясовано особливості внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, сформовано типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Розкрито тактику вербальних, невербальних, змішаних слідчих (розшукових) дій [32].
15.	Моделювання і використання психологічного портрета невідомого злочинця при розслідуванні насильницьких злочинів ²¹	Жерж Н.А.	Дисертація присвячена комплексному дослідженню наукової проблеми щодо застосування при розслідуванні насильницьких злочинів криміналістичного моделювання психологічного портрета невідомого злочинця. Висвітлено історичні етапи та ознаки криміналістичного моделювання психологічного портрета. Охарактеризовано особливості визначення внутрішніх психологічних ознак особи, які проявляються в зовнішніх слідах злочинів, коли відсутні відомості про особу злочинця [33].
16.	Кримінальна відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок ²²	Брух Х.І.	У наукових публікаціях автором зроблено наступні висновки: - санкції ст. 154 КК України не відповідають суспільній небезпеці посягання. Ця невідповідність проявляється, перш за все, у відсутності альтернативного покарання у вигляді позбавлення волі, обґрунтованість якого не викликає жодних сумнівів і підтверджена історичним та зарубіжним досвідом. Ще одним проявом неадекватної оцінки суспільної небезпеки досліджуваного злочину є можливість призначення покарання у вигляді штрафу. Вважаємо, що це покарання застосовується за примушування до вступу в статевий зв'язок не може, оскільки є занадто м'яким, не узгоджується з природою посягання, не здатне чинити належного виховного та превентивного ефекту. Санкції ст. 154 КК України не узгоджуються із санкціями інших злочинів; вказаний недолік є проявом системної проблеми неузгодженості санкцій всієї Особливої частини КК України, що потребує комплексного підходу до його усунення. Санкції ст. 154 КК України формально дозволяють індивідуалізувати покарання. Усунення виявлених недоліків у процесі проведеного аналізу кримінального закону зводиться до запровадження позбавлення волі та виключення штрафу як альтернативного покарання за розглядуваний злочин [34, с. 175]; - на підставі проведеного аналізу вважаємо за можливе зробити наступні висновки: використання матеріальної чи службової залежності є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони передбаченого ч. 1 ст. 154 КК України складу злочину та характеризує спосіб вчинення злочину; на зовнішнє використання зазначених видів залежності може проявлятися в пред'явленні погроз погіршити матеріальне чи службове становище або у вчиненні дій, спрямованих на погіршення відповідного становища потерпілої особи; під матеріальною залежністю слід розуміти відносини між людьми, які виникають з приводу надання однією особою іншій матеріального забезпечення чи матеріальної допомоги; при цьому, надання та отримання такого забезпечення чи допомоги повинно регламентуватись законом; під службовою залежністю слід розуміти відносини, що виникають як між двома службовими особами (за умови посадової підлеглості однієї з них іншій), так і між особами, службовою з яких є тільки одна (якщо інтереси однієї з них залежать від службового становища іншої) [35, с. 255];

²⁰ Уточнено тему на «Розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненого щодо малолітньої особи».

²¹ Уточнено тему на «Криміналістичне моделювання і використання психологічного портрета невідомого злочинця при розслідуванні насильницьких злочинів».

²² Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

17.	Кримінально-правова характеристика примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України)	Воскресеньська І.В.	У результаті здійсненого дослідження складів злочинів, відповідальність за які передбачено ст. 154 КК, запропоновано вказану норму викласти в такій редакції: «Стаття 154. Спонування до дій сексуального характеру 1. Спонування жінки чи чоловіка до дій сексуального характеру особою, від якої жінка чи чоловік знаходяться у матеріальній чи іншій залежності, – карається... 2. Спонування жінки чи чоловіка до дій сексуального характеру, поєднане з погрозою обмеження прав, свобод або законних інтересів потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких, знищення, пошкодження або вилучення їх майна або майна, що перебуває в їх віданні чи під охороною, розголошення відомостей, які потерпіла (потерпілий) чи її (його) близькі бажають зберегти в таємниці, – карається... 3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 152 або 153 КК України, або щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, а також батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, – караються...» [36, с. 13-14].
18.	Теорія і практика розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи ²³	Волобуєва О.О.	У наукових статтях автором: – зроблено висновок, що пред'явлення особи для впізнання, в контексті досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, є унікальною та специфічною слідчою (розшуковою) дією. Під час її проведення слідчий має враховувати особливий емоційний та психологічний стан учасників пред'явлення для впізнання. Запропоновані тактичні правила щодо проведення пред'явлення для впізнання, попереднього допиту особи, яка впізнає та критичний аналіз ст. 228 КПК – це тільки окремі намагання удосконалити процесуальну та тактичну складову проведення окремої слідчої (розшукової) дії, які, на наш погляд, заслуговують на увагу [37, с. 193-194]; – проаналізовано та узагальнено результати наукових досліджень особи, що вчинила кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості, та сформульовано криміналістично значущі ознаки як підґрунтя для формування узагальненої інформаційної моделі такого злочинця [38, с. 115]; – аргументовано вагомий інформаційно-доказовий потенціал освідування. Проаналізовано особливості тактики проведення освідування та сформульовано пропозиції щодо її удосконалення. Здійснено розгорнутий аналіз ст. 241 КПК України та визначено низку проблемнодискусійних питань щодо законодавчої регламентації проведення освідування. Зокрема, критично оцінено визнання законодавцем лікаря як суб'єкта проведення освідування. Наголошено на наявності спірної умови проведення освідування: «якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу». Визначено, що освідування — це унікальна слідча (розшукова) дія, відповідно, перед слідчим та прокурором постає завдання провести її процесуально та тактично грамотно з першого разу, бо повторність, хоч і передбачена законодавцем, може бути унеможливлена значним часовим проміжком між подією та часом проведення освідування [39, с. 177].

²³ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

19.	Правовий механізм врегулювання міжнародних конфліктів та злочинів проти людства: теоретико-правовий аспект ²⁴	Торош С.О.	У науковій статті розглянуто поняття злочинів проти людства, питання щодо історичних причин та обставин виникнення злочинів проти людства. Аналізується історичний та теоретико-правовий підхід до шляхів та методів розв'язання таких проблем та запобігання їм. Зроблено висновок, що міждержавні зобов'язання та співвідносини, основані на історичних досягненнях теорії та практики правових взаємовідносин, – це гарант забезпечення стабільного розвитку в суспільстві та фактор стримування у поведінці політиків і лідерів країн щодо недопущення збройних конфліктів та злочинів проти людства [40, с. 258, 264].
2014			
1.	Імплементція принципу гендерної рівності в чинне законодавство України ²⁵	Смарчевська Я.В.	
2.	Методика розслідування зґвалтувань, вчинених групою осіб ²⁶	Звізло О.М.	
3.	Розслідування зґвалтувань минулих років	Симоненко Н.О.	У дисертаційному дослідженні автором вперше обґрунтовано необхідність доповнення КПК України ст. 243-1 «Порядок організації та проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа», законодавче закріплення цієї норми надасть змогу використовувати висновок експерта-поліграфолога як джерело доказів у кримінальному судочинстві, що сприятиме ефективному розслідуванню зґвалтувань минулих років та унеможливить притягнення до кримінальної відповідальності осіб, непричетних до вчинення цього злочину; науково обґрунтовано та розроблено проект Закону «Про реєстрацію сексуального злочинця», що передбачає створення міжвідомчої національної електронної системи реєстрації осіб, які вчинили зґвалтування, що дасть змогу своєчасно виявляти та запобігати зазначеним злочинам, а також сприятиме збиранню доказів та висуненню пошукових версій під час розслідування [41, с. 17-18].
4.	Теорія і практика розслідування серійних сексуальних вбивств ²⁷	Александренко О.В.	У тезах наукової конференції автор відзначає, що у зв'язку із суспільною небезпекою і підвищеним рецидивом даного виду злочинності, серійним сексуальним вбивцям не повинно призначатися інше покарання, крім довічного позбавлення волі. До них не слід застосовувати також п. 3 ч. 3 статті 81 КК, оскільки про виправлення цих злочинців не можна судити по їх ставленню до праці, зовні сумлінній поведінці, і дотриманню режиму у кримінально-виконавчій установі. Запропоновані доповнення до діючого Кримінального кодексу України дозволять правильно кваліфікувати серійні (у тому числі сексуальні) вбивства і дозволять посилити кримінальну відповідальність за їх скоєння [42, с. 131].

²⁴ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

²⁵ Відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження.

²⁶ Відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження.

²⁷ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

5.	Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ України щодо захисту дітей від насильства ²⁸	Мазніченко Д.О.	У наукових статтях автором зроблено такі висновки: – протидія насильству у сім'ї щодо дитини є сьогодні важливим напрямом діяльності державних органів і розглядається не лише як соціальна проблема, а як проблема захисту прав дитини як людини, що вимагає вироблення належних правових засобів її розв'язання. Адміністративна відповідальність – найпоширеніший вид юридичної відповідальності у правовій системі України і один із найбільш дієвих правових інструментів у боротьбі з правопорушеннями у сфері протидії насильству і жорсткому поводженню з дитиною. У свою чергу, процес реформування законодавства про адміністративну відповідальність потребує нових поглядів на зміст цього інституту та впровадження європейських норм і стандартів [43, с. 105]; – жорстоке поводження й насильство щодо дитини є порушенням прав людини та має визнаватися на рівні порушення прав на життя. Слід зазначити, що основними шляхами вирішення проблеми захисту дитини від насильства, які дають реальні результати, є такі: удосконалене законодавство у сфері попередження насильства в сім'ї; зміна методів роботи міліції не лише з особами, які вчиняють чи схильні до насильства, а й із дітьми, які зазнали насильства; розвиток інформаційно-просвітницької роботи з метою поінформованості про проблему дитячого насильства в сім'ї та підвищення рівня правової культури населення; забезпечення раннього виявлення сімей, у яких відбувається насильство або є реальна загроза його вчинення, організація їх соціального супроводу; удосконалення системи санкцій щодо осіб, які вчиняють насильство стосовно дітей, запровадження нових засобів впливу на агресорів; активізація дій щодо створення дитячих містечок для дітей, які стали жертвами насильства; покращення взаємодії органів внутрішніх справ зі службами й виховними закладами, які здійснюють соціальний захист дітей від насильства; підвищення фахового рівня працівників відповідних служб та органів, які вживають заходів щодо запобігання насильству в сім'ї та є відповідальними за виявлення осіб, дії яких пов'язані з насильством над дітьми [44, с. 190].
----	--	-----------------	--

²⁸ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

6.	Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству	Собко Г.М.	<p>У дисертаційному дослідженні автором вперше:</p> <ul style="list-style-type: none"> – з огляду на положення системного аналізу визначено низку обов'язкових і факультативних ознак складів кримінальних правопорушень, характерних для психічного насильства, їх об'єкт та предмет, вину, мету й способи вчинення та запропоновано на цій основі обґрунтування змісту й визначення поняття психічного насильства; – на основі порівняльного аналізу зарубіжного законодавства, норм міжнародного права та рекомендацій міжнародних організацій обґрунтовано методологічне значення дослідницького кримінологічного та кримінально-правового наукового пошуку через розкриття та законодавче упровадження термінологічного базису (крайній ступінь нетерпимості, ненависть та насильство й дискримінація до окремих соціальних груп, злочини на ґрунті ненависті, насильницькі злочини тощо), що стосується протиправного насильницького впливу на людей та співвідноситься зі злочинами, вчиненими шляхом застосування психічного насильства – обґрунтовано новий підхід до розуміння психічного насильства, та за аналогією з тлумаченням інших понять на основі методу дихотомії запропоновано та обґрунтовано використання нового терміна в законі про кримінальну відповідальність – «нефізичне насильство»; – визначено авторську інтерпретацію структури соціально-психологічного впливу на основі аналізу суб'єкта, об'єкта, змісту, засобів та результатів соціально-психологічного впливу; – доведено необхідність сприйняття гіпнозу в системі кримінально-правової характеристики як різновиду психічного насильства, який за допомогою гіпотичного впливу (переконання, навіювання, наслідування, заохочення, осуду тощо) виступає способом вчинення злочину; – на основі ґносеологічного підходу та забезпечення повноти пізнання кримінального явища обґрунтовано необхідність визначення психічного здоров'я громадян обов'язковим додатковим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених статтями 187, 189, 190, 195, 257, 258, 258¹, 258², 258⁴, 259, 262, 265, 266 КК України; – обґрунтовано необхідність законодавчих змін, спрямованих на посилення протидії психічному насильству, а саме встановлення кримінальної відповідальності за «переслідування», «булінг», «мобінг» як окремі складі кримінальних правопорушень; розмежування на законодавчому рівні фізичного та нефізичного насильства, що пропонується закріпити у ст. 40 КК України; доповнення ч. 5 ст. 91 КК України ще одним обмежувальним заходом – психолого-психіатричною корекцією поведінки; ст. 126¹ КК України – приміткою, яка розкриває сутність поняття систематичності; ч. 2 ст. 172 КК – встановленням відповідальності за психічне, фізичне, економічне насильство стосовно працівника, який є учасником трудових відносин; прийняття українського «Закону Клер»; на законодавчому рівні запровадження служби медіації, курсів управління гнівом тощо [45, с. 30-31].
----	---	------------	--

7.	Механізм протидії насильству в сім'ї: кримінологічні засади ²⁹	Малиновська Т.М.	У науковій праці автором зроблено наступний висновок: система державних органів, на які покладено повноваження протидії домашнього насильства є значною. Проте, повноваження цих органів у ряді випадків дублюються, що може призводити до конфліктів і протиріч при виконання цих органів своїх повноважень. У подальшому для ефективного забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні з метою вдосконалення системи протидії домашньому насильству слід зважати на цю обставину, оскільки уникнення непорозумінь між цими органами ускладнює роботу у запобіганні домашньому насильству. Умовно систему державних органів, які забезпечують протидію домашньому насильству включають органи, які здійснюють: 1) загальну організацію протидії злочинності; 2) правоохоронну діяльність; 3) попередження злочинності. Водночас, усі державні органи, які забезпечують протидію домашньому насильству не можна обмежити лише цією триелементною структурою, оскільки існує ще ряд державних органів, що здійснюють цю діяльність, однак у своїй роботі вони не підпадають під жоден вид наведеної вище класифікації. Саме тому у системі протидії домашньому насильству слід додати систему органів, які займаються психологічною, соціальною, реабілітаційною допомогою постраждалих; органи, що займаються фіксацією правопорушень та інформуванням правоохоронних органів. Окрім цього необхідно встановити чіткі повноваження на законодавчому рівні Урядового уповноваженого з питань гендерної політики та уповноважених осіб (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, та привести у відповідність до норм Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [46, с. 234-235].
8.	Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття	Наконечна Л.А.	У дисертаційному дослідженні автором вперше запропоновано відмовитися від використання в Особливій частині КК України терміна «насильство». Окреслено шляхи кримінально-правової оцінки насильницьких діянь, які є способом учинення злочинів, а саме запропоновано кваліфікувати відповідні діяння за сукупністю зі статтями, які передбачають кримінальну відповідальність за заподіяння ударів, побоїв, катування, тілесних ушкоджень, смерті; обґрунтовано необхідність заміни термінів «мордування» і «особливе мучення», «глумлення» і «знуцання» як таких, що не належно розкривають існуючі кримінально-правові поняття та є синонімами. Натомість запропоновано вживати терміни «катування», «жорстоке поводження», «психічний вплив». Також удосконалено дефініцію кримінально-правового поняття насильства, яка сформульована на основі характерних ознак із дотриманням правил визначень понять: це протиправний умисний фізичний вплив на фізичну цілісність та (або) особисту свободу іншої істоти, що здійснюється шляхом діяння, незалежно від того, чи воно усвідомлюється адресатом, та спричиняє чи може спричинити фізичну (людині чи хребетній тварині) та (або) психічну шкоду (людині); поняття «катування» за КК України. Зокрема, обґрунтовано доцільність відмови від використання у ст. 127 КК України терміна «сильний фізичний біль» як такого, що охоплюється поняттям фізичних страждань, а також терміна «інших насильницьких дій» у зв'язку зі заміною його на термін «інших діянь». У юридичній конструкції «фізичного чи морального страждання» встановлено потребу у вказівці на сполучник «та». Відтак, ч. 1 ст. 127 КК України набуває такого змісту: «Катування, тобто умисне заподіяння фізичного та (чи) морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших діянь з метою...» [47, с. 6].

²⁹ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

9.	Кримінологічні засади запобігання насилницьким злочинам щодо осіб похилого віку в Україні	Курбатова І.С.	У дисертаційному дослідженні автором запропоновано визначення насилницьких злочинів щодо осіб похилого віку як передбачених кримінальним законом (КК України), вчинених у спосіб фізичного чи психічного примусу (впливу) умисних, розрахованих на неспроможність адекватного опору діянь, що вчиняються відносно осіб похилого віку (які досягли 60-річного віку, незалежно від статі, приналежності до тієї чи іншої соціальної групи та інших ознак). Наголошується на тому, що як самостійний вид злочинів насилницькі злочини щодо осіб похилого віку поряд з інтегруючими ознаками (спосіб вчинення та жертва злочину) мають низку специфічних об'єктивних та суб'єктивних ознак, що обумовлюють різноманітність їх проявів у реальному житті. Це вимагає розробки класифікації досліджуваних злочинів, основою побудови якої є сукупність таких кримінологічно значимих ознак: 1) жертва злочину (вік, соціальний статус, взаємозв'язок зі злочинцем, належність до певної соціальної групи, стан здоров'я, стан в момент вчинення злочину, характер поведінки, кількість жертв); 2) насилницький спосіб вчинення злочину (вид примусу, впливу, що застосовується при вчиненні злочину, форма діяння при вчиненні злочину, спосіб застосування насильства і його інтенсивність); 3) спрямованість злочину залежно від об'єкту посягання; 4) особистість злочинця (вік, ступінь близькості з жертвою, характер міжособистісних стосунків з жертвою, стан у момент вчинення злочину, стан психічного здоров'я в момент вчинення злочину, особливості передкримінальної (дозлочинної) поведінки, момент виникнення умислу на вчинення злочину, мотиви вчинення злочину); 5) обстановка вчинення злочину (кількість епізодів, кількість злочинців, наявність свідків (очевидців), місце вчинення, зовнішня ситуація початку вчинення злочину) [48].
10.	Теоретичні та праксеологічні засади розслідування насилницьких злочинів, учинених щодо неповнолітніх ³⁰	Пясковський В.В.	У наукових публікаціях автором зроблено такі висновки: - розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх неможливе без призначення та проведення судових експертиз. Правильне розуміння сутності певного виду судової експертизи, чітке усвідомлення завдань, які можна вирішити за її допомогою, здатні забезпечити своєчасність призначення експертизи, надання експерту всіх необхідних матеріалів і повноту експертного дослідження, що зрештою позитивно вплине на сам процес розслідування [49, с. 17-18]; - відомості про способи вчинення вбивства дитини батьками, родичами або особами, на яких покладено обов'язки з її виховання, є необхідною передумовою їх розслідування. Зокрема, за способом вчинення вбивства можна висунути окремі версії щодо особи злочинця. Адаже з огляду на те, що певні способи вчинення злочинів мають характерні механізми утворення слідів, їх встановлення у процесі розслідування дозволяє дійти висновку як про знаряддя їх вчинення, так і про особу злочинця (наявність професійних навичок, фізичні дані, психологічні риси). Отже, питання щодо визначення способу вчинення вбивства дитини має суттєве як теоретичне, так і практичне значення та є ключовим під час формування криміналістичної характеристики такого злочину [50, с. 17-18].

³⁰ Дисертаційне дослідження у вільному доступі відсутнє.

11.	Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні	Мартинишин Г.Я.	У дисертаційному дослідженні автором вперше виокремлено систему кримінально-правових норм, в яких закріплено склади злочинів, що посягають на статево недоторканість особи: кримінально-правовими нормами, спрямованими на охорону статевої недоторканості дитини (об'єднуюче поняття, що стосується малолітніх і неповнолітніх), є норми, передбачені чч. 2, 3 ст. 149, чч. 3, 4 ст. 152, чч. 2, 3 ст. 153, ст. 155, ст. 156, ч. 4 ст. 19 ст. 301, ч. 3 ст. 302, чч. 3, 4 ст. 303 КК України. Щодо повнолітніх потерпілих, то їхня статева недоторканість, обумовлена безпорадним станом, може зазнавати шкоди від усіх насильницьких посягань, передбачених у Розділі IV Особливої частини КК України; обґрунтовано позицію, що вчинення статевого посягання із використанням безпорадного стану потерпілої особи нічим не відрізняється від статевого посягання на психічно хворого чи малолітнього і є порушенням статевої недоторканості особи. Відтак, у разі безпорадності особи наявність у неї статевої свободи взагалі до уваги братися не повинна. Особа, яка із будь-яких причин не може реалізувати свою статево свободу, є статево недоторканою, оскільки внаслідок відповідних обставин особа має право на охорону своєї недоторканості загалом і статевого її аспекту зокрема; запропоновано авторське визначення статевої недоторканості. Статева недоторканість – абсолютна заборона будь-якого втручання у статево сферу особи, яка не набула статевої свободи або втратила можливість її реалізації [51, с. 17-18].
-----	--	-----------------	---

Висновки. Проведений нами аналіз Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права, затверджених у 2012-2014 роках, та розглянутих та схвалених відділеннями Національної академії правових наук України, дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. У 2012 р. було затверджено 1609 тем дисертаційних досліджень за спеціальність 12.00 (Юридичній науки), серед яких 14 тем або 0,87 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності. Відзначимо, що з 9 тем або 64,3 % – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі, а також серед цих тем з однієї – відсутні навіть наукові публікації.

У 2013 р. було затверджено 1526 тем дисертаційних досліджень за спеціальність 12.00 (Юридичній науки), серед яких 19 тем або 1,25 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності. Окрім того, з 13 тем або 68,4 % – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі, а також серед 13 у 2 тем – наукові публікації.

У 2014 р. було затверджено 1309 тем дисертаційних досліджень за спеціальність 12.00 (Юридичній науки), серед яких 11 тем або 0,84 % присвячено проблемам гендерно зумовленого на-

сильства, у тому числі його форм (видів), гендерній рівності. Зауважимо, що з 5 тем або 45,5 % – відсутні дисертаційні дослідження у вільному доступі, а серед 5 тем у 2 – навіть наукові публікації.

2. Проблема гендерно зумовленого насильства та його форм (видів) не є актуальною темою серед українських вчених, не дивлячись на те, що національне законодавство удосконалюється. Наприклад, потребує своєї наукової розробки прийнятий у вересні 2012 р. Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», а також вже діючий Закон України від 08.09.2005 р. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», адже навіть окремі наукові публікації вказують на необхідність їх удосконалення, у тому числі й КК України. Окрім того, пропозиції науковців, які висловлюються у дисертаційних дослідженнях, не впроваджуються у законотворчу діяльність.

Зроблені нами висновки носять проміжний характер, адже цією науковою статтею ми розпочинаємо серію наукових публікацій, присвячених стану наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шуляк Ю.С. Защита семейных (супружеских) прав по Уложению о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года: гендерный анализ. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т. 1 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 195–197.
2. Луньова О.В. Гендерно-правова експертиза як гарантія нормативного забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в Україні. *Національна правова система в умовах формування європейського правового простору*: Науково-практична Інтернет-конференція 10.10.2012. URL: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=352%3A091012-05&catid=47%3A1-1012&Itemid=59&lang=ru (дата звернення 07.04.2023).
3. Лескіна І.Є. Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників прокуратури: дис... кан. юрид. наук: 12.00.07 / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет». Запоріжжя, 2014. 224 с.
4. Ковальський О.В. Поняття та особливості боротьби з торгівлею людьми як об'єкт діяльності органів внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 3. С. 65–68.
5. Борисенко Р.В. Використання можливостей засобів масової інформації з метою протидії злочинам, пов'язаних з торгівлею людьми. *Митна справа*. 2013. № 4(2). С. 130–135.
6. Борисенко Р.В. Розслідування слідчо-оперативною групою торгівлі людьми з метою трудової експлуатації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право*. 2014. Вип. 26. С. 243–246.
7. Борисенко Р.В. Характеристика організаційної структури торгівців людьми. *Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи*: Матеріали V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (м. Київ, 16 жовтня 2013 р.) К: Нац. акад. внутр. справ. 2013. С. 165–167.
8. Товтин С.В. Тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Л. Українки. Ірпінь, 2016. 19 с.
9. Перелигіна Р.В. Кримінологія насильства осіб жіночої статі: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. URL: <https://pravo.studio/kriminologii-osnovyi/kriminologiya-nasilstva-osib-jinochoji-stati1956.html> (дата звернення 27.04.2023).
10. Крючкова О. Задоволення статевої пристрасті неприродним способом. *Вісник прокуратури*. 2003. № 10. С. 37–39.
11. Самарай Л.В. Кримінологічні засади запобігання кримінальній агресії в сім'ї: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08. Київ. 2013. 231 с.
12. Козич І.В. Кримінально-правова політика в сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2012. 214 с.
13. Ніколайчук АІ. Сучасний стан захисту прав дітей. *Форум права*. 2014. № 1. С. 378–381.
14. Ніколайчук А.І. Захист прав жінок від насильства в сім'ї: адміністративно-правові аспекти. *Наше право*. 2014. № 4 С. 72–74.
15. Ніколайчук А.І. Профілактична діяльність ОВС щодо попередження насильства в сім'ї над дітьми. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 19 трав. 2014 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2014. С. 194–197.
16. Хижняк Є.С. Характеристика особистості злочинців, які вчиняють злочини щодо малолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 3. С. 206–209.
17. Снісаренко К.С. Декриміналізація проституції в Україні: «за і проти». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 458–463.
18. Андрусак І.П. Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX століття: дис... кан. юрид. наук: 12.00.01 / Міністерство освіти і науки України; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 233 с.
19. Ковальова О.В. До питання про механізм забезпечення гендерної рівності. *Рівність, лідерство, спілкування в європейських прагненнях української молоді: гендерний дискурс*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Тернопіль, 5-7 жовтня 2016 р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. С. 52–53.
20. Ковальова О.В. Сутність гендерної політики в сфері освіти та науки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 74–77.
21. Ковальова О.В. Гендерне квотування як напрям реалізації державної гендерної політики в адміністративно-політичній сфері. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 6–9.

22. Наваліяна Я.Т. Стан наукового дослідження проблеми латентних зґвалтувань. *Форум права*. 2014. № 2. С. 291–295.
23. Шахова К.В. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами карного розшуку в разі вчинення зґвалтування психічно хворою особою. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3 (62). С. 146–154.
24. Ткаленко О.М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів публічної адміністрації щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / МВС України; ОДУВС. Одеса, 2016. 21 с.
25. Блага А.Б. Насильство в сім'ї: кримінологічний вимір, детермінація, запобігання: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 496 с.
26. Ігнатів О.М. Теоретичні та прикладні проблеми протидії загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 605 с.
27. Івлєв М.М. Стан наукової розробки проблеми протидії насильству в Збройних силах України. *Держава та регіони*. Сер.: Право. 2013. № 4. С. 97–102.
28. Івлєв М.М. Про двооб'єктність військового насильницького злочину. *Форум права*. 2015. № 2. С. 64–68.
29. Романцова С.В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський державний університет внутрішніх справ, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 244 с.
30. Шевчук Т.І. Кримінологічна характеристика та запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 271 с.
31. Беспаль О.Л. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти життя та здоров'я дітей, що вчиняються в сім'ї: дис... кан. юрид. наук: 12.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2019. 294 с.
32. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненого щодо малолітньої особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 21 с.
33. Жерж Н.А. Криміналістичне моделювання і використання психологічного портрета невідомого злочинця при розслідуванні насильницьких злочинів: дис... кан. юрид. наук: 12.00.09 / Національний університет державної податкової служби України. Ірпінь, 2015. 256 с.
34. Брух Х.І. Аналіз санкцій ст. 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок» Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 173–176.
35. Брух Х.І. Способи вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок» КК України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 251–256.
36. Воскресенська І.В. Кримінально-правова характеристика примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 20 с.
37. Волобуєва О. Особливості пред'явлення для впізнання під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2015. № 2(55). С. 186–196.
38. Волобуєва О.О. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості: криміналістичний аналіз. *Європейські перспективи*. 2015. № 5. С. 111–115.
39. Волобуєва О.О. Розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: проблемно-дискусійні аспекти освідчення. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. 31. С. 177–182.
40. Торош С.О. Нормативно-правовий механізм врегулювання злочинів проти людства: історико-теоретичний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 827. С. 258–264.
41. Симоненко Н.О. Розслідування зґвалтувань минулих років: дис... канд. юрид. наук (доктора філософії): 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2018. 285 с.
42. Александренко О.В. Актуальні питання кримінальної відповідальності серійних вбивць. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка): тези доп. V міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.) / ред. кол.: В.В. Черней, М.В. Костицький С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 129–131.*

43. Мазніченко Д.О. Щодо проблеми удосконалення інституту адміністративної відповідальності в сфері захисту дитини від насильства в сім'ї в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 34, Т. 2. С. 101–106.
44. Мазніченко Д.О. Адміністративно-правова характеристика відносин у сфері захисту дитини від насильства: аналіз наукових концепцій та українського законодавства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 186–190.
45. Собко Г.М. Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Одеськ. держ. ун-т внутр. справ.; Держ. наук.- дослід. інст. МВС України. Одеса, 2020. 791 с.
46. Малиновська Т.М. Суб'єкти протидії домашньому насильству. *Деліктологія: Монографія*. Під загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р. Polián. Куновіце: Академія ГУСПОЛ: 2022, Т. 7. С. 207–237.
47. Наконечна Л.А. Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України. Львів, 2016. 21 с.
48. Курбатова І.С. Кримінологічні засади запобігання насильницьким злочинам щодо осіб похилого віку в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія прокуратури України. Київ, 2012. 232 с.
49. Пясковський В.В. Судово-експертне забезпечення розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 2 (27). С. 72–78.
50. Пясковський В.В. Спосіб учинення злочину як елемент криміналістичної характеристики умисного вбивства дитини батьками, родичами або особами, на яких покладено обов'язки з її виховання. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 69–73.
51. Мартинишин Г.Я. Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні: дис... канд. юрид. наук (доктора філософії): 12.00.08 / Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Львів, 2017. 220 с.